

Fylkesstyret:

Namn	Verv	Oppmøte	Mobil	E-post
Oddvar Mikkelsen , 6640 Kvanne	Fylkesleder	Møtt	41460565	oddvarm74@gmail.com
Gunnhild Overvoll , 6200 Stranda	Nestleder	Møtt	97164856	gmover@online.no
Petter Melchior , 6214 Norddal	Styremedlem	Møtt	92283477	petter.melchior@gmail.com
Odd Bjarne Bjørdal , 6156 Ørsta	Styremedlem	Møtt	95928731	oddbjarne.bjordal@tussa.com
Vegard Smenes , 6530 Averøy	Styremedlem	Møtt	99786830	vsmenes@gmail.com
Marte Halvorsen , 6687 Valsøyfjord	1. vara	Møtt	93423436	marte.halvorsen@svorka.net
Ingunn Talgø , 6628 Meisingset	Nestleiar BKL	Møtt	99562957	italgo98@gmail.com NY ADR
Edvard Bele Sæterbø , 6650 Surnadal	Fylkesleder BU	Forfall	95524840	edvardbele@msn.com
Til orientering:				
Tore Våde , 6110 Austefjorden	2. vara		91689336	tore.vade@tussa.com
Eva Merete Lindseth , 6440 Elnesvågen	3. vara		48024426	eva.merete.lindseth@frenabb.no
Sekretariatet				
Arnar Lyche	org.-sjef	Møtt	41418871	arnar.lyche@bondelaget.no
Arild Erlien	rådgiver	Møtt	99726399	arild.erlien@bondelaget.no
Atle Frantzen	førstekonsulent	Forfall	90954787	atle.frantzen@bondelaget.no
Rose Bergslid	rådgiver	Møtt	93003808	rose.bergslid@bondelaget.no

Protokoll fra styremøte i M&R Bondelag torsdag 1. juni kl. 10.00 – 16.30 på Gjermundnes Landbruksskole

På styremøtet deltok også Grete Misfjord, Vestnes, som årsmøteutsending på årsmøtet i Norges Bondelag i Sarpsborg 14.-15. juni.

Det ble holdt styremøte kl. 10.00 – 12.15.

Etter lunsj, kl. 13.00-14.30, var det møte med rektor Aadne Haarr og orientering om:

- **Omvisning på skolen og orientering om fagtilbud**
- **Planer for bygging av nytt fjøs ved skolen**
- **Agronomkurs for voksne**

Deretter fortsatte Bondelaget sitt styremøte fram til kl. 16.30

Faste saker for styret i Møre og Romsdal Bondelag:

1/2017 Godkjenning av sakliste

Vedtak: Innkalling og sakliste godkjent

2/2017 Godkjenning av protokoll fra styremøte 6.-7. april 2017

Vedlegg: Protokoll var tidligere utsendt

Vedtak: Protokoll fra styremøte 6.-7. april godkjent

3/2017 Medlemsutvikling og medlemsverving

Vedlegg: Medlemsstatistikk pr 30. mai 2017

Medlemstal pr. 31/12-2016: 3.314

Medlemstall pr 01/01-2017: 3.307

Endring hittil i 2017: - 59

Medlemstal pr. 30/05-2017: **3.248**

Nyinnmeldte hittil i 2017: **70**

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Fannestrandveien 63. 6415 Molde	Besøksadresse: Fannestrandveien 63. Molde	Telefon: 71 20 28 90	Mobil: 41 41 88 71	E-postadresse More.romsdal@bondelaget.no
Møre og Romsdal Bondelag	Org.nr.: 939678670	Bankkonto:	8101.05.12891	Internet:
Bondelagets Servicekontor AS	Org.nr.: 985063001 MVA			www.bondelaget.no/moreogromsdal

4/2017 Referat fra møter og arrangementer (siden siste styremøte)

19.-20.april: FK-UKA, Felleskjøpet Molde. Bondelaget hadde stand begge dager. Arild Erlie

20. april: Møte i rovviltnemnda region 6 Midt-Norge. Atle Frantzen møtte som observatør
Skriftelig referat frå Atle Frantzen:

I tillegg til sjølve rovviltnemnda (6 stk) møtte sekretariatsgruppa (ca 9 stk) og ei rekke observatørar, m.a. Frank Røym (S-Tr BL), Erica Hogstad Fjæran (N-Tr BL) og Øystein Folden, Naturvernforbundet.

Den store saka i møtet var **Revidering av forvaltningsplanen** for Region 6 (N-Tr, S-Tr, M&R). Som del av utgangspunktet for revisjonsarbeidet er det gjennomført innspelsmøter. Nemda har behandla sentrale delar av innhaldet i ny plan i tidlegare møter. I dette møtet var det lagt opp til å behandla fleire viktige element i ny/revidert forvaltningsplan.

Målet er at ein i neste møte, 31.5., skal vera komen så langt at ein kan gjera vedtak om å senda forvaltningsplanen ut på høyring. I tilfelle ein ikkje kjem i mål 31.5. er 27.6. sett av som dato for evt ekstra møte i nemnda.

Følgjande sentrale punkt var til behandling i møtet:

1. Skal det vera geografisk fordeling av bestandsmåla ? Om ja, korleis skal desse fordelast?
2. Kva forvaltningsområder for bjørn, jerv, og gaupe skal sendast på offentleg høyring ?
3. Kva områder skal vera omfatta av kvotefri jakt på gaupe kontra kvotejakt ?
4. Kva er hovedprioriteringane ved bruk av FKT-midlar ?

Som grunnlag for diskusjonen i møtet låg det føre:

- Innstilling/forslag til vedtak frå sekretær for nemnda
- Omfattande utgreiingar.
- Innspel frå fylkesmennene.

Det var stort sprik mellom forslaget frå sekretæren og innspela frå fylkesmennene. Til dels har det også vore sprik i synspunkt hos landbruk og miljø hos FM.

Under møtet la leiar Gunnar Alstad fram alternative forslag til vedtak knytt til pkt 1-4. Alternativa var drøfta internt / presentert for nemnda på førehand og til dels sterkt avvikande frå sekretæren sine innstillingar. Vedtak i nemnda blei i hovedsak i samsvar med leiar Gunnar Alstad sine forslag. Detaljert vedtak kjem i protokoll frå møtet. Her er ein kort / grov oversikt over kva som blei vedtak i møtet som innhald i forslag til revidert forvaltningsplan relatert til forhold som direkte gjeld Møre og Romsdal:

1.Geografisk fordeling av bestandsmål:

Jerv og gaupe: Ja, det blir geografisk fordeling. 3 alternativ blir send på høyring. Sjå protokoll når denne kjem.

2 og 3.Kva forvaltningsomr skal sendast på høyring ?

Jerv: -Øvre Sunndal blir tatt ut som yngleområde.

-For dei delane av Dovrefjell som ligg i M&R og som grensar til Oppland/Region 3 vil nemnda ikkje venta til ny nemnd for Region 3 er på plass. Nemnda ønskjer heller, snarast muleg, å gå inn i drøftingar med Miljødirektoratet om å få til ein forvaltningsavtale med Region 3.

Gaupe: Det blir ikkje foreslått å leggja Romsdalshalvøya inn som yngleområde. Grense som før.

4.FKT-midlar:

Ingen store overraskelsar. Sjå vedtak.

Generelt blir det foreslått at forvaltninga/fordeling av fellingsløyve m.v. skal bli meir skadebasert og i mindre grad ei rein matematisk/geografisk fordeling.

21. april: Landbrukskonferanse Ørsta Kulturhus.

Fylkesleder Oddvar Mikkelsen var møteleder. Rådgiver Rose Bergslid var en av innleiderne. Ørsta næringskontor i samarbeid med landbrukskontoret Ørsta Volda og representantar for næring, arrangerte Landbrukskonferansen med «Vestlandsbonden» som tema. Innlegg fra m.a. Einar Frogner fra Norges Bondelag, Elin Bergerud fra Småbrukarlaget, Anne Kathrine Løberg frå Allskog, Petter Bjørndal fra Volda og Ørsta Reinhaldsverk og Christian Anton Smedshaug frå AgriAnalyse/Vestlandsrapporten. Politiske appeller frå Jon Georg Dale (landbruksminister, Frp), Ingunn Foss (H), Pål Farstad (V), Per O Lundteigen (SP) og Paul K. Hovden (Krf), Jørgen Amdam (Ap), Yvonne Wold (SV).

Kommentar i styret: Konferansen var dårlig markedsført og hadde for få deltakere. Konferansen pågikk på dagtid samtidig som maskinfirma hadde landbruksmesse. Vurderes å holde landbrukskonferansen på et annet tidspunkt av året.

24. april: Møte i skoleutvalget ved Gjermundnes vgs

Anne Katrine Jensen møtte som Bondelagets representant i utvalget

Vedlegg: Referat frå møtet.

25. april: Årsmøte i Studieforbundet næring og samfunn, Møre og Romsdal. Atle Frantzen Holdt på Felleskjøpets møterom i Molde.

Atle Frantzen er nestleder i styret, og møtte for M&R Bondelag.

Styret for 2017: Gunvor Dyvik Friisvold, Rauma (Bygdekvinnelaget), valgt til ny styreleder etter Gerd Gunnerød, Nesset (Landbruk Nordvest).

De øvrige i styret er: nestleder Atle Frantzen, Molde (Bondelaget), og styremedlemmene Gerd Gunnerød, Nesset (Landbruk Nordvest), Reidun Ellingsgård, Molde (Kvinne- og familieforbundet) og Mali Slemmen, Fræna (Sau og geit i M&R). 1. vara: Åsta Øverland, Tustna (Kvinne- og familieforbund)

2. mai: Møte styringsgruppa Landbruksmelding 2017-2021. Fylkeshuset, Molde. Oddvar Mikkelsen

Landbruksmeldinga behandles i fylkesutvalget 30. mai og fylkestinget i Fosnavåg 12.-13. juni.

Vedlegg: Saksframlegg frå fylkesrådmannen til møtet i fylkesutvalget 30. mai.

Utkastet til landbruksmelding på 70 sider sendes på e-post til fylkesstyret.

Kommentar i styret: Endelig utgave sendes på papir til fylkesstyret etter behandlinga i fylkestinget 12.-13. juni.

5. mai: Nato-øvelsen «Trident Juncture 2018» - orienteringsmøte hos Mattilsynet, Molde. Arnar Lyche

NATO planlegger å gjennomføre øvelse Trident Juncture i Norge 25. oktober til 7. november 2018. Øvelsesområdet på land vil i hovedsak være innenfor fylkene Hedmark, Oppland, Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag.

I forkant av denne type øvelser gjennomfører Forsvaret en kartlegging av forhold som anses for å være sensitive eller utsatt for å bli skadet under øvelsen. Hensikten er å forebygge skader og uønskede hendelser. I uka 18 og 19 hadde Forsvaret møter med hver enkelt kommune.

Mattilsynet, Bondelaget og Småbrukarlaget var innkalt til møte i Molde 5. mai.

10. mai: Møte i Landbruksselskapet i Møre og Romsdal. Fylkeshuset. Molde. Oddvar Mikkelsen. Vanlige årsmøtesaker som årsmelding, rekneskap m.m

Se egen sak med vedlegg nedenfor om oppnevning av vararepr til styret.

Kommentar i styret: Møtet bevilget midler/støtte til bl.a. Landbrukskonferansen i mars.

13.-14. mai: Norsk seterkultur - fagsamling og årsmøte. Brimi seter. Vågå

Ett av foredragene på fagsamlingen er Bedre og økt beiting - Beiteprosjekt i Møre og Romsdal v/ Rose Bergslid, Møre og Romsdal Bondelag og NORSØK

23. mai: Møte om videre politisk arbeide etter jordbruksforhandlingene. Landbrukets Hus, Oslo. Oddvar Mikkelsen, Arnar Lyche. Møtet ble holdt etter opptoget i Oslo tidligere på dagen.

Deltakere på møtet var styret i Norges Bondelag, fylkesledere og organisasjonssjefer.

Tema bl.a. jordbruksmelding, jordbruksoppgjøret, konsesjonsloven, valgkampen

23. mai: Generalforsamling i Den Norske Matfestivalen i Ålesund AS.

Anne Katrine Jensen, Gjemnes, møtte som Bondelagets representant på møtet.

Petter Melchior, Norddal, valgt som Bondelagets nye representant i styret (2017-2019).

Anne Katrine Jensen valgt til ny styreleder for ett år etter Randi Asbjørnsen. De øvrige i styret er nestleder Roar Salen og styremedlemmene Petter Melchior, Frank Madsøy og Per Owe Ovesen. Varamedlemmer: Kristian Ekornnås, Birgit Oline Kjerstad og Johan Nicolaisen.

Regnskapet for 2016 viser et overskudd på kr 30.413 mot et underskudd på kr 153.669 i 2015.

26. mai: Ressursgruppe for gjødselverforskriften

Første møte i gruppa holdt i Hollendergata 5, Landbrukets Hus, Oslo. Organisasjonssjef i Møre og Romsdal Bondelag, Arnar Lyche, oppnevnt av Norges Bondelag som medlem i gruppa. Dette var et arbeidsmøte hvor de gikk igjennom aktuelle fagrapporter som er lagt fram, drøftet områder hvor en har for lite kunnskap og ga innspill til hvordan Norges Bondelag bør jobbe videre for å sikre at revisjonen av gjødselverforskriften ivaretar landbrukets behov.

Kommentert i styret: Blir orientering og drøfting i styret når gruppa har arbeidet mer med saka.

31. mai: Møte i rovviltnemnda for region 6 Midt-Norge på Flerbrukshuset i Budalen, Midtre Gauldal kommune. Atle Frantzen møter som observatør.

Forhåndsomtale av møtet i Tidens Krav 24. mai:

Rovviltnemnda i Midt-Norge skal på sitt neste møte som er berammet til 31. mai, sluttbehandle sitt utkast til revidert forvaltningsplan for store rovdyr de neste åra.

På Nordmøre knytter det seg størst interesse til forvaltningen av jerv og gaupe.

Når det gjelder jerv, så skal fortsatt Snøhetta/Sunnalsfjella og Reinheimen være yngleområde for denne arten med et mål om tre årlige ynglinger i denne delen av Møre og Romsdal og sju ynglinger i Trøndelag.

Etter lang tids drakamp ble det imidlertid vedtatt at øvre Sunndal ikke lenger skal inngå i yngleområdet. Dette vil gjøre det atskillig lettere å starte jakt på jerv dersom det oppstår skade på beitende sau i fjelltraktene i Sunndal som grenser mot Oppdal. Samtidig vil det trolig bli litt vanskeligere å oppnå ynglemålet for jerv i de gjenværende deler av Sunndalsfjella/Snøhetta og Reinheimen.

For gaupe gikk nemnda bort fra en geografisk fordeling av bestandsmålet der det tidligere er sagt at indre og nordre Nordmøre har mål om to årlige ynglinger. Dette i et område bestående av gamle Aure kommune (altså eksklusive Tustna), samt Halså, Rindal, Surnadal, Tingvoll og den delen av Sunndal som ligger nord for elva Driva.

Nevnte område skal imidlertid fortsatt inngå i det som skal være yngleområde for gaupa. Det skal fortsatt være 12 årlige gaupeynglinger i Midt-Norge, og målet skal nås sammen med nærmere definerede områder i Sør- og Nord-Trøndelag.

Nemndas vedtak innebærer at det fortsatt blir kvotefri jakt på gaupe i hele Møre og Romsdal unntatt på indre og nordre Nordmøre. Her vil nemnda fra år til år måtte fatte vedtak om eventuell fellingskvote alt ettersom om man når ynglemålet i Midt-Norge og basert på eventuelle skader gaupa måtte forårsake på beitende.

Skriftlig referat fra Atle Frantzen:**Henvendelse frå Ulvådalen sausankelag om ekstraordinært uttak av jerv**

Henvendelsen er vidaresend til Miljødirektoratet 25.4.

Brev frå Rovviltutvalet i Rauma v/Rune Horvli

Nemnda har fått brev av 23.5. vedr revidering av forvaltningsplanen med gjentakning av tidlegare gitte synspunkt på jerveforvaltninga. Brevet inneheld ingenting nytt i forhold til tidlegare gitte synspunkt. Synspunkta er ikkje innarbeida i forslag til forvaltningsplan.

Hiuttak av jerv i Norddal/Stranda

SNO har i vinter gjort uttak av ei familiegruppe i området.

Uttak av bjørn i Midt-Sverige

Lensstyrelsen i Jamtland har nyleg tatt ut 20 bjørnar inn mot grensa til Norge.

Kvote for lisensfelling av ulv

Det vart fastsett kvote på 2 dyr. Heile region 6 er lisensfellingsområde. Det er ikkje mål om ynglande ulv i regionen. Betinga skadefellingstillatelsar kjem i tillegg. Jfr vedtak i møte i nemnda 20.4.

Kvote for lisensfelling av jerv 2017/18

M&R har hatt relativt stor auke i registrerte tap av sau pga jerv dei 3 siste åra. Tapstala er aukande. I MR er det registrert 3 ynglingar i 2017. (Neset, Norddal, Rauma). Ei av desse er tatt ut v/hiuttak.

Nemnda gjorde følgjande vedtak som gjeld M&R:

-Område med mål om yngling i MR: Kvote på 1 dyr (tispe). (Frank Sve gjorde tappert forsøk på auke.)

-Område utan mål om yngling i MR: Kvote på 3 dyr.

Kvotepålegg for heile regionen: 15 dyr. + Reservekvote på 8 dyr, til fordeling etter søknad/behov i områder utan mål om yngling. (Uttak vinter 2017/18.)

Naturvernforbundet pleier å anka vedtaket.

Revisjon forvaltningsplan

-Ida Maria Brandsfjell (Sametinget), som er nestleiar i nemnda og som hadde forfall i forrige møte, gjorde så godt ho kunne for å gjera endringar i vedtak gjort i forrige møte, men nemnda sto imot og viste til dei vedtak som er gjort.

-Det vart gått gjennom dei vedtak som vart gjort i forrige møte og sett på korleis desse er innarbeida i planen.

-Det er (administrativt) gjort mindre endringar i grenser for forvaltningsområda, for å kunne gjera grenser tydelegare.

-Viktig at det blir presisert i planen at alle ynglingar må telja.

-Det blir gjort ein del mindre redaksjonelle endringar fram til ca 6.6.

-Deretter blir planen send på høyring. (Ca 20.6.)

-Høyringsfrist: 22.9.

-Høyrings-/dialogmøte i Stjørdal ca 19.9. (For heile regionen.)

-S-Tr BL vil foreta nøye gjennomgang av forslag til ny plan, samanlikna med gammal plan.

-S- og N-Tr kjem til å ha ein del felles dialog om uttale. (Jfr nytt fylke.) Vi bør vurderer i kor stor grad vi skal slutta oss til.

-Frank Sve vil ikkje stilla på (opne) møter i høyringsperioden, men han kan gjerne kontaktast.

Møter i nemnda framover

Foreløpig plan:

27.6.: Forslag kvote lisensjakt bjørn.

22.9.: Høyrings-/dialogmøte, Verdal/Stjørdal.

26.10., Verdal/Stjørdal: Vedtak om oversending forslag forvaltn plan til DN. Gaupekvote. Ekstraord uttak jerv.

5/2017 Representasjon, invitasjon og planlegging av nye møter og arrangement

Dato/Månad	Tiltak/Arrangement	Stad	Deltakarar/Ansvarlege
1. juni	Styremøte og møte med årsmøteutsend		Styret + årsmøteuts.
14.-15. juni	Årsmøte Norges Bondelag	Sarpsborg	Årsmøteutsendingar
24.-26. aug	Den Norske Matfestivalen + evt arr	Ålesund	
27. august	Open Gard	Rundt i fylket	Lokallaga
1.-3. sept	Dyregod-dagane stand + evt møte	Gjemnes	
5. september	Fylkesstyremøte		Styret
13.-14. sept	Sekretariatskonferanse Norges Bondelag	Oslo	Heile fylkeskontoret
2.-3. el 3.-4. okt	Fylkesstyremøte m/besøk fra Akershus BL		Styret
Okt/Nov	Temadag Eigarskifte		
1.- 31. okt	Årsmøter i lokallaga		Medlemmene/lokallaga
20. nov	Søknad Aktivt Lokallagsmidlar		Lokallaga
20.-22. nov	Skattekurs	Seilet, Molde	Samarb. rekneskapskontor
12.-13. des	Fylkesstyremøte		Styret
2018			
Januar	Fylkesstyremøte		Styret
Jan	Frist for lokallaga forslag til valnemnda		
jan / feb.	Møte i valnemnda		
ca. 1. feb	Lokallaga frist sende inn saker fylkesårsmøte		
Feb	Fylkesstyremøte (årsmeld/rekneskap)		Styret
Feb	Lokallaga frist uttale jordbruksavtala		
1. mars	Kontingentforfall		
Mars	Fylkesstyremøte (handsame jordbr.avtala)		Styret og samvirkerepr
Mars	Landbrukskonferanse		Landbruksinteresserte
Mars	Årsmøte M&R Bondelag		Lokallaga, fylkeslaget

NB – til kalender: (skrevet inn etter styremøtet)

På møte i Midtnorsk Samarbeidsråd i Stjørdal fredag 2. juni ble det besluttet å avlyse Levende Landbruk, som skulle holdes i Molde 6.-7. november.

De tre fylkesbondelagene i Midt-Norge må da holde egne ledermøter.

Dato i november for ledermøtet i Møre og Romsdal Bondelag må vi prøve å få på plass snarest nå i juni, og da også drøfte program.

Arrangement fylkesbondelaget må være oppmersomme på er:

- Halvårsmøte i Tine 19.-20. september i Stjørdal
- Høstferie 9.-13. oktober
- Fredag 3.november 2017 i Bergen. Samarbeidsrådet i Hordaland og Sogn og Fjordane arrangerer **Agro Hordaland**. (Nortura-tillitsvalgte sør for Romsdalsfjorden deltar trolig her)
- **Halvårsmøte i Nortura** Midt-Norge 7.-8. november
- **Felleskjøpet: Bedre Landbruk** 2017 - 10.-12. november på Lillestrøm
- **Felleskjøpet Agri**: samling for tillitsvalgte i Bergen 16.-17. november
- **Agro NordVest** 2018 Tid: 19.-20.januar 2018 Stad: Hotell Alexandra, Loen.

2. juni: Møte i Midtnorsk Samarbeidsråd, Stjørdal Oddvar Mikkelsen, Arnar Lyche
Tema: Funksjon og rolle for MNS. Hvordan organisasjonene ønsker å bruke Samarbeidsrådet. 5 minutters innlegg fra organisasjonene: «Hva ønsker organisasjonene at Midtnorsk Samarbeidsråd skal gjøre, hvilken rolle kan Samarbeidsrådet spille overfor medlemsorganisasjonene?» Regionlederne i Tine, Nortura og Fellekjøpet, samt fylkeslederne i faglagene er spesielt utfordret.

Tema: Valg 2017 - innlegg fra Kato Nykvist, Nationen: Valg 2017 og distriktene/ distriktsnæringene på dasgorden? Diskusjon om organisasjonenes valgaktiviteter. Behov for samordning og koordinering?

Olav Håkon Ulfsnes, Aure (nestleder i Nortura Regionutvalg Midt-Norge), valgt til ny leder i Samarbeidsrådet etter Trine Hasvang Vaag, Nord-Trøndelag, som i april ble valgt til ny leder i Nortura.

7. juni: Nasjonal jordvernkonferanse. Oslo. Atle Frantzen

Årets nasjonale jordvernkonferanse er et samarbeid mellom NIBIO, Jordvernforeningene i Norge og Norges Bondelag.

8. juni: Innovasjonscamp Molde videregående skole

Rose Bergslid deltar for Bondelaget – motivasjon til landbruk

8. juni: Prosjektmøte Auka bruk av gardsvarme. Fylkeshuset, Molde. Arnar Lyche

Agenda for møtet:

Informasjon om henvendelser for prosjektering av anlegg for flis/ved, biogass, solvarme (og solceller!) og fremdrift. Teknologi og energibruk i endring. Hvilke problemstillinger og utfordringer finnes. Noen store biogassprosjekter. Ved/flis-anlegg for Storfebonden og Grisebonden. Kompetanseheving og besøk

- Verdikjede flis – Amdam, Gunnerød, Istad, Elnesvågen, Geithagen, Tingvoll
- Tingvoll Flis og Varme AS – en annen hatt, men verdifulle erfaringer
- Nettverk varmesalg? Hva med gårdsvarme?
- Fjernvarme i fylkeskommunale bygg. Dialog med bygg- og vedlikeholdsavdelingen hos fylkeskommunen.

9. juni: Planleggingsmøte om Matfestivalen i Ålesund. Fylkeshuset Molde.

Fylkesmannen si Landbruksavdeling inviterer til nytt samrådsmøte med tema: Korleis kan landbruket verte meir synleg på Den Norske Matfestivalen i Ålesund? Forrige møte ble holdt 4. april. Deltakere fra Fylkesmannen, Småbrukarlaget, Bondelaget og Matfestivalen.

I 2017 blir Den Norske Matfestivalen i Ålesund arrangert torsdag 24. til lørdag 26. august. Bondelaget planlegger et opplegg der Bondelagskokk Nils Henning Nesje serverer mat og Bondelagets bondevettprisvinner Lene Havåg formidler om sine erfaringer med å leve på norsk mat ett helt år. Deretter blir politisk debatt. Arrangementet må foregå i telt i gaten. Undersøke om NRK vil stille opp med direktesending.

12. juni: Orienterings-/planleggingsmøte Samling unge bønder. Bondelagskontoret, Molde. Bondelaget har invitert Felleskjøpet, Tine, Nortura og Fylkesmannen til møte for å planlegge Unge Bønder-samling høsten 2017.

13. juni: Agendamøte på Stranda

Tankesmien Agenda har et samarbeid med Bondelaget, NNN og Felleskjøpet Agri om å arrangere et møte i Steinkjer, Tønsberg og på Stranda før sommeren kommer. Agenda vil også skrive kronikker til bruk i lokale, regionale og nasjonale medier. Tanken med møtene er å vise at bønder og de som jobber i næringsmiddelindustrien har felles interesser i å sikre at alle deler av næringskjeden har gode og bærekraftige rammevilkår for å sikre lønnsom matproduksjon i Norge.

Det faglige grunnlaget for møtene er Agenda-notatet Verdien av norsk mat, som oppdateres med ny spørreundersøkelse og en utvikling av notatet der bl.a. matindustrien får en større del. På Stranda tirsdag 13. juni deltar **Trygve Slagsvold Vedum**, leder i Senterpartiet, **Marte Gerhardsen**, leder i Tankesmien Agenda, **Eivinn Fjellhammer**, prosjektleder i AgriAnalyse og **Rose Bergslid**, rådgiver i Norsk senter for økologisk landbruk

13. juni: Representantskap Norges Bondelag, Sarpsborg. Oddvar Mikkelsen, Arnar Lyche

14.-15. juni: Årsmøte Norges Bondelag, Sarpsborg. Se SAK 23/2017 nedenfor

20. juni: Samling i Felleskjøpet Agri for I-mek-selgere. Molde. Foredrag ved Rose Bergslid

22. juni: Norsk Landbrukssamvirke holder kurs i landbrukspolitikk. Oslo

Alle i fylkestyret har fått e-post med tilbud om å melde seg på.

Kommentert i styret: Feil tidspunkt å holde slike kurs, midt i slått!

19. august: Barnas dag med dyr – ved Amfi Surnadal. Surnadal Bondelag

24.-26. august: Matfestivalen i Ålesund

I 2017 blir Den Norske Matfestivalen i Ålesund arrangert torsdag 24. til lørdag 26. august. De ønsker å være en mest mulig attraktiv arena for lokalmatprodusenter, og disse har ofte problemer med å forlate "gard og grunn" i fire dager. Dette er hovedårsaken til at Matfestivalen har besluttet å gå fra fire til tre festivaldager.

Søndag 27. august: Åpen gård 2017

Pr 1. juni ingen påmeldte arrangører i Møre og Romsdal

1.-3. september: Dyregod-dagane, Batnfjordsøra, Gjemnes

18. oktober: Kurs «Med tru på framtida – bruksutbygging i landbruket»

Landbruk Nordvest, Fylkesmannen og Innovasjon Norge arrangerer kurs for bruksutbyggere. Holdes på Hotell Alexandra i Molde.

Fylkesleder i Bondelaget, Oddvar Mikkelsen, en av innleiderne.

6/2017 Lokallagene - presseklipp, aktiviteter og møter

Vedlegg: Presseklipp er sendt ut 8. mai og 29. mai.

7/2017 Andre saker

7. 1. Saker frå Bygdekvinnelaget

Det er lagt vekt på å holde færre møter p.g.a. økonomien i fylkeslaget. Mer bruk av e-poster og telefoner framfor fysiske møter. 15. juni holdes det styremøte i Rauma. Ny leder og mange nye i fylkesstyret. I gang med prosjekt tradisjonsmat. Nettsidene norsktradisjonsmat.no er lansert, med oppskrifter som tidligere er samlet inn i Norges Bygdekvinnelag. I 2017 oppfordres alle lokallag i Norges Bygdekvinnelag til å bidra med tradisjonsmatoppskrifter fra bygda si, gjennom *Tradisjonsmatjakten*.

7.2. Saker frå Bygdeungdomslaget

Fylkeskontoret må ta kontakt med BU for å få klarhet i hvem som skal repr i Bondelagets styre.

7.3. Leserinnlegg Oddvar Mikkelsen 18. april 2017: Vestlandet er ikkje skapt for Dales landbrukspolitikk!

I leiarartikkelen i Sunnmørsposten laurdag 8. april får minister Jon Georg Dale honnør for positiv utvikling i landbruket. Dels tek Dale æra sjølv, og dels er det leiarskribenten som gjev han æra. Kvifor støttar ikkje Sunnmørsposten ein politikk som er til gagn for næringslivet i eigen region?

Det er rett at statistikk syner at mykje har vore positivt i landbruket dei siste tre-fire åra. Dette har fleire årsakar, og rett skal vere rett: Store bruk innan fleire produksjonstypar har fått betre økonomi på grunn av regjeringa sin politikk med å heve kvote- og konsesjonsgrenser og heve grenser for tilskotsutbetaling. Dette er gledeleg for dei det gjeld, men i Sunnmørspostens nedslagsfelt gjeld dette svært få! Det er så ei lang rekkje årsakar som forklarar resten av inntektsveksten og produksjonsauken i landbruket. Det har i fleire av desse åra vore «godt og lagleg ver» som presten bruka be om frå preikestolen i gamle dagar. Det har gjeve både store avlingar og god kvalitet. Det er ikkje Dale si fortjeneste. Det har vore svært gode driftsresultat i bøndenes eigne salgsbedrifter, Nortura, Felleskjøpet og spesielt i Tine. Dette er det dyktige leiarar og tilsette og gode produkt frå bøndene som har æra for, ikkje Dale. Det har også vore rekordlåg rente som gjer at bøndene får betre tal på botnlinja. Heller ikkje dette kan Dale få lov til å ta æra for.

Når ein går nærare inn i statistikken ser ein vidare at ein del av dette har svikta siste året og at inntektsutviklinga blir dårlegare for 2016 enn det ein trudde når jordbruksavtalen vart underskriven sist vår. Dette vil fortsette inn i første halvår og er årsaka av høgare kostnadsvekst og dårlegare avlingar enn føresett sommaren 2016.

Ein vil vidare sjå ein tydeleg og negativ trend for Vestlandet. Desse fylka er ikkje med på inntekts- og produksjonsveksten. Landbruket i Dales eige heimdistrikt passar ikkje inn i den modellen han teiknar opp. Dette blir kamouflert når ein ser på tal for landet samla sett, men utviklinga er eintydig over fleire år, og de tala som vart presentert fredag viser at avstanden mellom vestlandsbonden og bønder i resten av landet er på 35000 kr pr årsverk. Dette har auka dei siste åra. Vestlandsnaturen er ikkje tilrettelagt for den type stordrift som Dale stimulerer med sin politikk.

Det er bra at Dale vil legge til rette for auka bruk av utmarksbeite som vi har mykje av, men når han vil gjere det med å svekke bruken av beiter utanfor fjøsveggen som mjølkekyrne nødvendigvis må bruke så blir det bomskot her også.

Stortingsfleirtalet med V og Krf på lag med regjeringsparti står ansvarlege for den utviklinga vi ser. I Handsaminga av meldinga har støttepartia, spesielt Krf teke konsekvensen av at dei gikk vel langt etter brotet i forhandlingane i 2014, og korrigerer kursen betydeleg. Dette er sjølv sagt ei solid spark bak til Dale, men som god gamaldags Sunnmøring framstår han som om han greier seg godt med lite.

Så kjem han kraftig tilbake med å presentere avtale med EU i artikkel 19 forhandlingane som opnar for tollfri import av 1200 tonn meir ost. Det tilsvarer produksjonen på 69 gjennomsnittlege mjølkebruk, nærare 100 bruk i den storleiken som er vanleg i Sunnmørspostens lesardistrikt.

Det gjenstår også å sjå kor mykje skade for distriktslandbruket som kan kome av forslaget om å redusere talet på kvoteregionar frå 18 til 14. Det er lagt opp til at dei nye grensene skal teiknast i løpet av kort tid i jordbruksforhandlingane. Det er alt for kort tid på eit så viktig og komplisert spørsmål. Fleirtalet i næringskomiteen fortener sterk kritikk for å støtte Dale i dette.

Sunnmørsposten har fleire gonger synt at avisa støttar ein landbrukspolitikk som har størst negativ verknad nettopp i Sunnmørspostens nedslagsområde. Kvifor støttar ikkje Sunnmørsposten ein politikk som er til gagn for næringslivet i eigen region?

Eg utfordrar med dette Sunnmørspostens redaktør til å halde eit innlegg om landbrukspolitikk under arrangementet levande landbruk i Molde i 6. og 7. november.

Oddvar Mikkelsen, Leiar Møre og Romsdal Bondelag

7.4. Uttale til oppstart av reguleringsplan - Batnfjord sykehjem

Uttale fra Møre og Romsdal Bondelag 28. april:

Gjemnes kommune v/Areal og drift varsler i notat datert 14.02.2017 om oppstart av reguleringsplan for Batnfjord sykehjem. To tomtealternativer utredes parallelt, alternativ 1 og alternativ 4/2, hvor det første alternativet innebærer nedbygging av jordbruksareal. Thorleif Indergård, som er medlem i Bondelaget, har bedt fylkesbondelaget se nærmere på saken.

Thorleif Indergård er hjemmelshaver og gårdbruker på landbrukseiendommen gnr 30 bnr 5 i Gjemnes. Han har melkevotepå 130 tonn og drifta er basert på ca. 20 årskyr. Alle oksealver blir føret opp til slakt og i tillegg har han ca. 40 vinterfôra sauer. Eget areal er på 134 dekar fulldyrka jord og tillegg leier han ca. 60 dekar på Bjerkeset, ca. 25 dekar på Hjelset og ca. 80 dekar på Lønset.

Reguleringsplan for Batnfjord Sykehjem - alternativ 1, innebærer at et godt arrondert skifte på 19,4 dekar fulldyrka jord av beste kvalitet, som tilhører Thorleif Indergård, omreguleres til byggeområde for sykehjem. For melkeprodusenter som Thorleif Indergård er det svært mye fôr som skal inn og gjødsel som skal ut, og jord av slik kvalitet tett inntil gårdens driftsbygning er «umistelig». Det vil påføre gården et varig tap i ressursgrunnlaget som gjør den vesentlig mindre driveverdig. I Batnfjorden har landbruket et av de mest aktive produksjonsmiljøene i hele fylket og det er for lite dyrka mark i forhold til behovet.

Nasjonale føringer

Bondelaget vil minne om Stortingets vedtak 8. desember 2015 om en nasjonal jordvernstrategi som innebærer et strengere vern av matjord. Vedtaket er ei skjerpa bestilling til kommuner, utbyggere og regionale myndigheter om at jordvernet skal vektlegges enda sterkere enn tidligere. Det nye nasjonale omdisponeringsmålet krever streng praktisering av jordvernet i kommunens arealplanlegging. Det skal derfor særs gode og veldokumenterte grunner til for å omdisponere viktige jordbruksareal.

Hovedhensikten med den nye jordvernstrategien er å sikre jordbruksarealet for framtidig matproduksjon. Sikker matforsyning for en stadig økende befolkning i verden og i Norge, er avhengig av at arealene i størst mulig grad beholdes. I 2011 passerte verdens befolkning 7 milliarder mennesker, og i 2050 er den beregnet til å være 9 milliarder mennesker. FNs mat og jordbruksorganisasjon (FAO) har beregnet at den globale matproduksjonen må økes med 70 prosent for å sikre verdens befolkning tilstrekkelig mat innen 2050.

Bondelagets vurderinger

Den samfunnsmessige nytten ved å ta jordbruksareal ut av drift skal overstige ulempene. Ny nasjonal jordvernstrategi poengterer den store samfunnsmessige nytten av alt jordbruksareal med tanke på framtidig matforsyning. Begrunnelsen for å omdisponere slikt areal til annet formål enn jordbruk skal være meget tungtveiende og samtidig være basert på dokumenterte fakta. Først da er det mulig å vekte samfunnsnyttene ved å omregulere, sett i forhold til samfunnskostnaden ved å avgi matproduserende arealer. Samfunnsnyttene i dette tilfellet er å sikre areal til utvidelse av sykehjemmet, og finnes det tomtealternativer som ikke innebærer omdisponering av dyrka mark, blir samfunnsnyttene i henhold til jordloven vesentlig redusert.

7.5. Høring eksplosivforskriften

Endringer i eksplosivforskriften var sendt ut på høring med høringsfrist 1. mai. Den vesentligste endringen er at bønder selv ikke lengre skal kunne drive steinsprekking. Dette innebærer at fagfolk må leies inn selv om det bare er behov for mindre sprengningsarbeider. Dette vil mest trolig bli både dyrt og tidkrevende for bonden.

Fylkeskontoret ved organisasjonssjef sendte 27. april disse kommentarene til Norges Bondelag: Bønder er ansvarlige folk som er vant til å håndtere giftstoffer, ammunisjon osv. og det føles klart urimelig å bli fratatt retten til å drive med steinsprekking. Innleie av skytebas betyr økte kostnader, og i tillegg kan det bety mye heft. Når gravemaskina støter på en større stein kan det ta dager og uker før en med godkjent sprengningssertifikat kan komme.

Fylkeskontoret hadde fått flere henvendelser angående høring på ny eksplosivforskrift. Blant annet fra Landbruk Nordvest som holder kurs i bruk av Simplex og to av våre lokallag har sendt e-post om saken, som ble videresendt til Norges Bondelag:

Leder i Eidsdal og Norddal Bondelag skriver slik:

Det er ikkje så mange år sidan mogelegheita for gardbrukarar til å nytte dynamitt/sprengstoff til bruk på eigen eigedom vart teken vekk. Sjølv etter oppfordringar frå medlemmar så gjorde ikkje

Bondelaget særleg mykje for å prøve å behalde denne mogelegheita for bøndene. Sjølv om det såg ut til at ein måtte leige inn skytebas til store kostnader, kom det likevel eit produkt som gjorde at bøndene kunne drive med sprekking av stein etter sertifisering (patroner med brunkrutt). No registrerar eg at også denne mogelegheita vert foreslått teken vekk etter visstnok eit direktiv frå EU. Eg vil be om at bondelaget tek tak i denne saka med full tyngde. Vil gjere merksam på at denne metoden for steinsprekking ikkje har noko til felles med sprengstoff/dynamitt. Det vil vere veldig synd om denne mogelegheita forsvinn for bøndene, det er både dyrt og upraktisk å skulle leige nokon med bergsprengarsertifikat. Slik eg ser det kan dette produktet ikkje misbrukast på nokon som helst måte, i alle fall ikkje utover det som er faren med ein vanleg riflepatron. Det er mange som har kjøpt seg utstyr men som ikkje får nytte metoden lenger enn ut 2017 dersom forslaget blir vedteken. Ber difor at Bondelaget engasjerer seg, ikkje kun i høve uttale til forskrifta men også på topp politisk plan for å få stoppa dette forslaget fullstendig - evt. få eit unntak for gardbrukarar til bruk på eigen eigedom.

Leder i Ytre Haram Bondelag skriver slik:

Grunnen til at eg tek kontakt med fylkesbondelaget er at eg og resten av styret i Ytre Haram Bondelag meiner at dykk bør ta tak i denne saka. I 2010 tok DSB frå bøndene C sertifikatet som gav oss lov til å nytta dynamitt til eget bruk. Etter det blei lovfesta kom der eit nytt bruksmiddel kalla Simplex på markedet. Det er krutt! Ikkje dynamitt. Også kalla Steinsprekking. Vi bønder som driv mykje arbeid i jord kan ikkje unngå å komme borti ein stor stein som stikk opp, ligg oppå marka eller kjem i vegen for ei grøft. Da har vi hittil brukt Simplex og før 2010 dynamitt for å komme oss vidare i arbeidet med ein gong. No vil dei også fjerne retten til å bruke Steinsprekking ifølge dei nye paragrafane §96 og §99. Det vil medføre at vi må leige inn ein skytebas til å gjer ein småjobb. For å ta bergsprengningssertifikat (som dei vil kreve for bruk av simplex) må man ha eit fagbrev innan anlegg, ha praksis med skytebas i eit år. Blant anna. Det kjem til å bli dyrt og tidkrevjande å få ut ein skytebas for å dele ein stein slik vi får kjørt den vekk. Eg håper at dykk vil ta arbeidet vidare i desse travle forhandlingstider. Dette er viktig for mange. Vi kan ikkje gjere oss hjelpelause! Eg veit også at det er fleire Bondelag rundt om som har sagt ifrå om dette. Sammen er vi sterke.

7.6. Sluttrapport - Sau og storfekjøttprosjektet.

Styringsgruppa hadde siste møte 31. mars. Her blei sluttrapport drøftet, og det ble vedtatt ei utviding av prosjektet med planlagt oppstart i 2018. Odd Bjarne Bjørdal er Bondelagets nye medlem i gruppa etter Inge Martin Karlsvk. Prosjektleder slutter i stillingen. Ny prosjektleder tilsettes senere. Fylkeskontoret mottok 2. mai sluttrapport og forslag til ny prosjektplan, som er videresendt på e-post til fylkesstyret.

Oppsummering av prosjektet:

Det har vært god interesse for prosjektet og bra oppmøte på arrangement og møter. Mange har benyttet seg av tilbudet med "lavterskel rådgivning", og trolig har dette medført at de har søkt videre rådgivning og valgt å satse på enten sau eller ammeku. Mange har satt pris på å få luftet sine tanker og ideer om gårdsdriften sin, og fått det mer konkretisert. Det har vært bra at prosjektet har tatt for seg både sau og ammeku, da flere har vurdert enten det ene eller begge deler på sitt bruk. Interessen for å starte med sau var stor de to første årene av prosjektet, men etter at det ble tilstrekkelig tilgang på sau- og lammekjøtt og Innovasjon Norge innskrenket på kriteriene for tildeling av midler til sauebruk, har interessen for nyetablering eller økning avtatt.

Det har økt både med sau og ammeku i løpet av prosjektperioden, og begge dyrekategoriene har nådd målene som var satt for antall. Lammekjøttproduksjonen har også nådd målene for tonn kjøttproduksjon. Slaktevektene på storfe har økt, og det har blitt mindre slaktning av kalv. Det har også de siste to årene blitt flere sau- og ammekuprodusenter. Det er fortsatt underdekning på storfekjøtt, slik at det er behov for mer fokus på ammeku og økt storfekjøttproduksjon framover.

Prosjektet har vært et positivt bidrag til sau- og storfekjøttneringen i fylket. Prosjektet har bidratt til lokale møteplasser for sauenæringen og stimulert til aktivitet i lokallagene til Sau og Geit.

Alle organisasjonene som har vært med i prosjektet har bidratt godt til prosjektet. Organisasjonene har velvillig stilt med foredragsholder på møter og andre fagaktiviteter. Spesielt medlemmer i Sau og Geit og TYR har lagt ned en betydelig innsats i aktiviteter som prosjektet har vært med på å sette i gang, og vært en viktig medspiller for å nå ut lokalt.

SAK 21/2017: Jordbruksforhandlingene 2017 – oppsummering/videre arbeid

Vedlegg: PRESSEKLIPP med omtale og reaksjoner på forhandlingene og aksjoner (Egen bunke utsendt 29. mai)

Vedtak:

Møre og Romsdal Bondelag støtter bruddet i jordbruksforhandlingene. Avstanden mellom tilbudet fra Staten og føringene til forhandlingsutvalget som ble lagt i resolusjonen fra representantskapet i Bondelaget, ble for stor.

Fylkesstyret er fornøyd med gjennomføringa av aksjonene, oppslutninga og mediedekninga. og at lokallag og bønder på eget initiativ setter i gang tiltak i tillegg til det som er planlagt av fylkeslaget og Norges Bondelag. Godt gjennomslag i media har synliggjort landbrukets krav.

Fylkesstyret mener tilgangen til aksjonsmaterieil for lokallag og fylkeslaget kunne vært bedre, både i mengde og m.h.t. bestilling/leveringstid.

Fylkesleder har gjennom samarbeidet mellom de tre Bondelagene på Vestlandet bidratt til å få fram behovet for å satse på små og mellomstore bruk på Vestlandet i årets jordbruksoppgjør.

Saksutredning:

Aksjonene i etterkant av forhandlingsbruddet startet lokalt om kvelden tirsdag 16. mai og ble avsluttet i Oslo tirsdag 23. mai.

Jordbrukets krav ble lagt fram tirsdag 25. april.

Det hadde ei ramme på 1450 millioner kroner. Budsjettoverføringer utgjorde 1150 millioner kroner, mens økte målpriser utgjorde 150 millioner kroner av ramma. Det gir en inntektsøkning på 31.700 kroner per årsverk.

Statens tilbud ble lagt fram fredag 5. mai.

Det hadde ei ramme på 410 millioner kroner. 170 millioner kroner av dette var budsjettmidler, mens økte målpriser utgjorde 150 millioner kroner. Det gir en inntektsøkning på om lag 8100 kroner per årsverk.

Telefonmøte med fylkesstyret og lokallagslederne fredag 5. mai 2017 kl 20.30-21.30

Tema: Statens tilbud. Totalt 32 personer deltok på telefonmøtet.

Fylkesleder orienterte om statens tilbud. De fleste som hadde ordet på telefonmøtet rådet Norges Bondelag til å gå i forhandlinger.

Tirsdag 16. mai kl. 16.00 ble det brudd mellom faglagene og staten om jordbruksavtale.

Telefonmøte med fylkesstyret og ansatte tirsdag 16. mai 2017 kl 20.00-21.00

Tema: Brudd i jordbruksforhandlingene og aksjonsplaner

Fylkesleder hadde kort orientering om bakgrunnen for bruddet. Styret drøftet deretter ulike aksjoner og markeringer iverksatt umiddelbart.

Aksjonsplaner: Møre og Romsdal Bondelag hadde i likhet med Norges Bondelag laget aksjonsplaner. Styret diskuterte på flere styremøter i forkant av forhandlingene aksjonsplaner og aktiviteter ved et eventuelt brudd i jordbruksforhandlingene. Fylkeslagets plan var sendt inn til Norges Bondelag.

Fylkeskontoret sendte 8. mai fortrolig skriv om aktiviteter ved et eventuelt brudd til lokallagslederne, og materieil/plakater var distribuert til lokallagsledere og til en del sentrale tettsteder i fylket.

I perioden 8.-12. mai var organisasjonssjef Arnar Lyche i kontakt med de aller fleste lokallagsledere og fylkesstyremedlemmer. Det klare inntrykk var at lokallagene så muligheten for brudd og var klare til å aksjonere om så skjedde.

Materiell og plakater:

Plakater ble distribuert i 2015 «Stopp – snu» og i 2016 «La oss lage maten din» og «Norge treng bonden» til lokallagsledere og til en del sentrale tettsteder i fylket.

I 2016 fikk også alle lokallagsledere tilsendt 520 klistremerker «La oss lage maten din».

Det ble i 2016 distribuert til de fleste lokale Bondelag fylkeslagets nye plakater «Ja vi elsker dette landet» i 2 varianter: «Bondens trengs!» og «Ikke la det gro igjen!»

Fylkeskontoret mottok 11. mai 2017 fra Norges Bondelag nye plakater med tekst «Det er langt fra ei grøft til et løft». Disse ble brukt på noen steder i fylket.

Aksjonsplanene beskrevet fra Norges Bondelag var delt inn i tre faser:

- 1: Spontane lokale aksjoner i lokallaga.
- 2: Koordinerte fylkesvise aksjoner
- 3: Markering i Oslo

Gjennomføring i Møre og Romsdal:

Ettersom bruddet kom først **tirsdag 16. mai** kl 16.00, ble det få spontane lokale aksjoner samme dag. Men Sunndal Bondelag var i gang med spontanaksjon på Sunndalsøra kun få timer etter bruddet. På kort varsel og nesten midt i fjøstida fikk de samlet 12 bønder. Dette ga flere mediaoppslag i nettaviser samme kveld.

Torsdag 18. mai var det ulike markeringer og aksjoner i flere tettsteder. Plakater og banner kom opp over hele fylket, og det var mobilisering i sosiale medier. Det var butikkaksjoner der klistremerkene «La oss lage maten din» ble satt på produkter i butikkhyllene.

Lokale aksjoner ble også gjennomført fredag 19. og lørdag 20. mai.

Gjennomføringen av aksjonene gikk rimelig bra. Aksjonsplanen fungerte bra. Totalt aksjonerte ca 25 lokallag i dagene etter bruddet. Det var mye godt engasjement og mange fine presseoppslag.

Fredag 19. mai gjennomførte Møre og Romsdal Bondelag blokade av lagrene til Askø i Årødalen i Molde og H. I. Gjørtz i Sula utenfor Ålesund. Med traktorer og 15 bønder på hvert sted var det full stopp i utkjøringen av mat til dagligvarebutikkene i tre timer fra kl 06 til kl. 09. NRK Møre og Romsdal stilte i Årødalen, mens i Sula var pressen fraværende.

Markeringa i **Oslo tirsdag 23. mai** samlet 60 bønder og bygdefolk fra Møre og Romsdal. Sammenlignet med for eksempel Sogn og Fjordane, som stilte med 80 personer og hvor de fleste kjørte buss, burde vi vært noen flere.

Pressemeldinger og mediaomtale frå M&R Bondelag om krav og tilbod:

- **NRK 26. april:** Oddvar Mikkelsen: Vestlandsbonden prioritert i jordbrukskrava
- **PM 5. mai** om statens tilbud: Regjeringa viser ingen vilje til å oppfylle vedtatt politikk!
- **PM 16. mai** om brudd i forhandlingene: Ingen satsing på landbruket!
- **Leserinnlegg i Aftenposten 26. mai** fra leder Oddvar Mikkelsen: Aftenposten, Ingunn Foss og jordbruksoppgjøret

NRK Møre og Romsdal 26. april 2017: Vestlandsbonden prioritert i jordbrukskrava

Bondeorganisasjonene i Møre og Romsdal er fornøyde med at krava i jordbruksoppgjøret vektlegger Vestlandsbonden og små og mellomstore bruk. Kravet er på 1,45 milliarder, og tetter inntektsgapet med andre grupper.

– Jeg syns det er et godt krav fra bondeorganisasjonene, sier fylkesleder i Bondelaget, Oddvar Mikkelsen. Vi er ei lavinntektsgruppe, så at vi stiller et relativt høyt krav er bare rimelig og på sin plass. Kravet er godt tilpassa Møre og Romsdal.

Bondelagsleder Oddvar Mikkelsen trekker fram to krav som styrker bønder i Møre og Romsdal. Det ene er at areal som går ut av drift på Vestlandet og i Nord-Norge skal vektlegges, og at de mindre gårdsbruka skal prioriteres, etter at større bruk de foregående år har fått mest.

Pressemelding 5. mai: Regjeringa viser ingen vilje til å oppfylle vedtatt politikk!

- Statens tilbud i jordbruksoppgjøret svarer ikke på oppgavene i den ferske Stortingsmeldinga om landbruk, sier leder i Møre og Romsdal Bondelag Oddvar Mikkelsen. Her har Stortinget gitt regjeringa klar bestilling om et mangfoldig landbruk.

Stortinget har fastsatt mål om å redusere inntektsgapet mellom landbruket og andre grupper. Det er det viktigste virkemiddelet for å sikre mangfoldet i norsk landbruk. Regjeringa svarer med å tilby landbruket en lavere inntektsvekst enn andre grupper. De viser ingen vilje til å oppfylle vedtatt politikk, sier Mikkelsen om statens tilbud som ble lagt fram 5. mai.

Regjeringa viser heller ingen ambisjoner om å løfte de små og mellomstore brukene, sier fylkeslederen. For vestlandslandbruket, som inntektsmessig har sakkett etter i forhold til resten av landet, er dette spesielt viktig.

I praksis svekkes også velferdsordningene både for sjukdom og ferieordninger. For å rekruttere unge inn i yrket er det helt avgjørende med gode velferdsordninger, avslutter leder i Møre og Romsdal Bondelag, Oddvar Mikkelsen.

Pressemelding 16. mai: Ingen satsing på landbruket!

- Regjeringa viser ingen vilje til å satse på landbruket, og følger ikke opp Stortingets landbrukspolitikk. Vi kan ikke skrive under på en avtale som svekker norsk matproduksjon, sier leder i Møre og Romsdal Bondelag, Oddvar Mikkelsen.

Jordbruket har forhandlet med staten siden 5. mai, og fredag 16 mai varsla jordbruket at de bryter årets forhandlinger.

- Stortinget har fastsatt mål om å redusere inntektsgapet mellom landbruket og andre grupper. Det er det viktigste virkemidlet for å sikre mangfoldet i norsk landbruk. Regjeringa svarte med å tilby landbruket en lavere inntektsvekst enn andre grupper. De viste ingen vilje til å møte oss på dette punktet, og da var det ikke mulig å bli enig om en jordbruksavtale, sier Mikkelsen.

Regjeringa viste heller ingen ambisjoner om å løfte de små og mellomstore brukene, sier fylkeslederen. For Vestlandslandbruket, som inntektsmessig har sakkett etter i forhold til resten av landet, er dette spesielt viktig.

Når jordbrukets organisasjoner nå har brutt årets jordbruksforhandlinger, går tilbudet fra regjeringa videre til Stortinget, som skal vedta jordbruksoppgjøret for 2017.

- Jeg forventer at Stortinget nå griper muligheten til å avklare hvilken vei landbruket skal ta inn i framtida og gjør de endringer som er nødvendig for å få årets oppgjør i tråd med Stortingets vedtatte landbrukspolitikk, avslutter fylkesleder i Møre og Romsdal Bondelag, Oddvar Mikkelsen.

Leserinnlegg i Aftenposten 26. mai: Aftenposten, Ingunn Foss og jordbruksoppgjøret

Det er ingen grunn til å mene at en inn gripen fra Stortinget i årets jordbruksoppgjør vil svekke jordbruksforhandlingene som institusjon. Stortinget må tydeliggjøre sin intensjon bak inntektsmålet i nylig vedtatt jordbruksmelding.

Det er påfallende stor bekymring både Aftenpostens leder og Høyres jordbrukspolitiske talskvinne Ingunn Foss nærer for jordbruksforhandlingenes fremtid dersom Stortinget skulle finne på å endre på statens (regjeringens) tilbud til bøndene etter at det er brudd i forhandlingene. For det første er det slik at det kun er i en situasjon der regjeringen fører en jordbrukspolitikk som ligger ute på en av de politiske fløyene at det kan tenkes at statens tilbud vil bli endret av Stortinget. Ved en flertallsregjering vil tilbudet bli banket igjennom. Det samme vil skje under en mindretallsregjering som fører en jordbrukspolitikk som ligger nært det politiske sentrum. Kun i en situasjon som dagens der regjeringen fremmer en jordbrukspolitikk som flertallet på Stortinget er fundamentalt uenige i vil det være aktuelt at Stortinget griper inn og gjør endringer i tilbudet ved et forhandlingsbrudd.

Partiet Høyre har heller ikke vært fremmede for dette tidligere. Sist i 2014 da Listhaug tilbød bøndene en så dårlig avtale at Stortingsgruppene til regjeringspartiene selv gikk i forhandlinger med støttepartiene om en felles plattform som kunne bli vedtatt med de fire partienes stemmer.

Også i 1987 gikk Høyre rett i strupen på Ap-regjeringen og daværende landbruksminister Gunnhild Øyangan. Rolf Presthus (han må vel regnes blant Høyres mange hedersmenn) uttalte fra Stortingets talerstol: «Regjeringen har klart brutt med Stortingets forutsetning om at bøndenes inntekter skal ligge

på et nivå som gir likestilling mellom yrkesutøverne i landbruket og industrien.» og videre: «.. en vil holde fast ved den etablerte målsettingen for inntekter i landbruket"

I en situasjon der Stortinget nettopp har vedtatt et nytt inntektsmål og andre overordnede føringer for framtidig jordbrukspolitikk bør man kunne forvente av en seriøs avis som Aftenposten og av Høyre som et ansvarlig parti at de forholder seg ryddig til flertallsvedtak i Stortinget.

Det er nødvendig at Stortinget klargjør om målsettingen om reduksjon i inntektsforskjell mellom landbruket og andre grupper innebærer færre kroner i forskjell (jordbrukets tolkning) eller om prosentvis større inntektsvekst men likevel økning i forskjell målt i kroner (regjeringens tolkning) er nok til å oppfylle Stortingets intensjon.

Oddvar Mikkelsen, Fylkesleder Møre og Romsdal Bondelag

Oppsummering av aktiviteter i Møre og Romsdal Bondelag

Hjemmeside 6. mai: Molde-bønder dro til byen

Med smaksprøver fra Tine, kopplam, høner, store og små traktorer og informasjon om landbruket fikk bøndene i Molde Bondelag mange gode samtaler med byens befolkning da de troppet opp på rådhusplassen ett par formiddagstimer lørdag.

«Bøndene tok pause fra våronna og dro til byen i finværet», var overskriften i Romsdals Budstikke sin omtale av Molde Bondelags stand på Rådhusplassen for å fortelle hva det lokale landbruket står for og betyr. Bakgrunnen for opplegget er å informere publikum i forbindelse med jordbruksoppgjøret.

Hjemmeside 16. mai: Bønder aksjonerer

Bare timer etter bruddet i jordbruksforhandlingene var Sunndal Bondelag i gang med en spontanaksjon på Sunndalsøra tirsdag kveld. De nærmeste dagene vil det merkes over hele fylket at det er brudd i jordbruksforhandlingene.

- På kort varsel og nesten midt i fjøstida fikk vi samlet 12 bønder. Vi hengte opp plakater, kjørte rundt i sentrum med traktorer og samlet oss etterpå foran Sunndal kulturhus. Vi hadde invitert ordføreren, men han dukket ikke opp. Dette er bare starten og regner med at folk rundt hele fylket kommer til å merke oss i dagene framover, sa leder Anders Øverås i Sunndal bondelag til avisa Driva. Det var også omtale samme kveld på nettsidene til Aura Avis og NRK Møre og Romsdal.

Aksjoner i mange lokallag:

18. og 19. mai fikk fylkeskontoret tilsendt mange bilder av opphengte plakater og fra aksjoner, som ble lagt ut på hjemmesida

(Her er noen glimt, men fylkeskontoret vet at det var plakater og aksjoner i mange flere lokallag som vi ikke har fått bilder fra eller fått registrert).

- I Sylteosen i Fræna har det kommet opp plakat med et tydelig budskap
- Ved innfartsveien til Molde har det kommet opp banner i begge kjøreretninger
- Aure og Tustna Bondelag med butikkaksjon La oss lage maten din!
- Ved Kyststien på Farstad i Fræna markeres misnøyen med jordbruksoppgjøret
- I turistbygdene i indre strøk har Eidsdal og Norddal Bondelag hengt opp plakater langs veiene.
- Bøndene i Valldal ber Dale stoppe og snu.
- Plakater ved veien inn til Børresdalen og turstien til Dalelia i Fræna
- Gjemnes Bondelag har "pynta" litt i Batnfjord sentrum.

Aura Avis 18. mai: Bønder i Sunndal aksjonerte i fire matbutikker

Sunndal Bondelag arrangerte 18. mai butikkaksjonen "Mer på kjøpet" hos alle de fire matbutikkene på Sunndalsøra. Fem aktive damer stilte opp, Rita Dyrnes Flatvad, Jorunn Simonhjell, Tove Ørsund, Liv Berit Gikling og Oddveig Gikling-Bjørnå. - Vi fikk god mottakelse i butikkene, det setter vi pris på, sier Gikling-Bjørnå. Tirsdag brøt bøndene jordbruksforhandlingene. Aksjonen "Mer på kjøpet", som Sunndal Bondelag i dag var en del av, vil vise forbrukerne at de får mer enn mat når de handler norske varer i matbutikken. Bøndene satte klistremerker på norske varer med mottoet: La oss lage maten for deg!

Romsdals Budstikke 18. mai: Bønder aksjonerer flere steder i Romsdal

Flere traktorer inntok Åndalsnes sentrum torsdag formiddag. Der holdt Raumas største melkebonde, Endre Stener, appell på torget. Kl 12, startet traktorer fra "gamle Esso" på Risen. Ved ankomst sentrum appeller og underholdning. – Staten ville ikke gi det løftet som er nødvendig for å bevare et aktivt landbruk og matproduksjon i distriktene, sier Endre Stener, leder for Rauma Bondelag og styremedlem Iver Marius Kleiva.

Også på Rema Fuglset i Molde var det aksjon. Lokale bønder i Molde Bondelag hengte opp plakat og satte klistrelapper på norske matvarer med teksten «La oss lage maten din». Dette er en samkjørt landsomfattende aksjon fra Norges Bondelag som har besøkt butikker over hele landet.

Åndalsnes Avis 18. mai: Kampvillige bønder inntok Åndalsnes

Bøndene kom i traktorkortesje. Rauma Bondelag aksjonerte torsdag formiddag. Leder i Rauma Bondelag, Endre Stener, holdt appell.

I ei pressemelding skrev Rauma Bondelag 17. mai at det blir traktorer, opptreden og appeller på torget. Antallet melkebruk i Rauma kommune har gått ned fra 113 i år 2000 til bare 46 i 2016. Antallet gårdsbruk i drift i 1996 var 322 mens det i 2016 bare var 164

Regionavisa 18. mai: –Dale og regjeringa har køyrt oss i grøfta!

–Det er lite hjelp i at vi har ein hyggeleg og grei landbruksminister inna Dalsfjorden, når politikken han fører køyrer det lokale landbruket rett i grøfta! Kraftsalven kjem frå Knut Hustad i Hjørundfjord Bondelag, som saman med kollegaer frå Ørsta kommune i dag aksjonerte mot det dei meiner er sterkt sentraliserande landbrukspolitikk frå landbruksminister Jon Georg Dale (Frp) og regjeringa si side. Aksjonen bestod i ei fiktiv utforkøyning ved E39 i Rystene i Ørsta.

Sunnmøringen 18. mai: Bøndene aksjonerer mot jordbruksoppgjær

- Vi kan ikkje leve med at det økonomiske gapet mellom bøndene og andre yrkesgrupper aukar, seier bønder i Stranda. I føremiddag har dei tatt oppstilling ved dagligvarebutikker for å fortelje kundar at dei framleis vil lage maten som er på borda våre. Aksjonen er ein protest mot landbruksoppgjæret som braut saman like før helga. - Vi vil ikkje ha auke i prosentar. Vi vil ha auka i kroner, seier leiaren for Bondelaget i Stranda, Kristine Skarbø til Sunnmøringen. Saman med styret i det lokale bondelaget er ho først til å ta oppstilling utanfor Rema 1000, der dei velvillig har fått sleppe til for å merke mjølkekartongar med klistrelappar. -Nei, det blir ikkje noko blokade med traktorar i Stranda, men vil informere.

Tidens Krav 18.mai: Bønder får politisk støtte

Alle parti minus Høyre og Frp stiller seg bak støtte-uttalelse til bøndene i jordbruksoppgjæret. Som kjent er det brudd i jordbruksforhandlingene, noe som mest sannsynlig sender oppgjæret til fastsettelse i Stortinget. – Landbruksministeren tilbyr landbruket å finansiere jordbruksoppgjæret med å ta penger fra en bonde og gi til en annen. Dette er en kynisk politikk som på ingen måte bidrar til å skape vekst og utvikling i nordmørslanndbruket, sier leder i Surnadal Bondelag, Sivert Mausset, som en umiddelbar respons på bruddet i jordbruksforhandlingene. Han stilte sammen med bondelagsleder Ola G. Kvendset i Todalen bondelag i pausen til kommunestyret på Skei torsdag. Der fikk de vite at kommunestyret kommer med en uttalelse som støtter bøndenes kamp for å få ned inntektsgapet mellom bøndene og de andre.

Avisa Møre 19. mai: Mobiliserer for vestlandsbøndene

Hogne Homberset, Hege Slåttelid og Erlend Koppen syner fram plakatane som dei vil henge opp for å bevisstgjere forbrukarane på viktigheita av norsk matproduksjon. Brotet i landbruksforhandlingane tidlegare i veka, har fått lokale bondelag til å mobilisere. Dei understrekar viktigheita av norsk matproduksjon, og peikar på særstillinga vestlandsbruka står i. – Store bruk har vore favoriserte i landbrukspolitikken sidan siste regjeringsskifte. Vi kan ikkje ha mange slike landbruksoppgjær på rad før det går gale for vestlandsbøndene, seier Hogne Homberset og Erlend Koppen frå Volda og Dalsfjord bondelag, og Hege Slåttelid frå Austefjord og Bjørke bondelag.

Driva 19. mai: Støtter landbrukskravet

Alle partier unntatt Høyre og Frp stiller seg bak en uttalelse fra Surnadal kommune om å gi bøndene et bedre landbruksoppgjær. Ordfører Lilly Gunn Nyheim (Ap) får med størstedelen av kommunestyret på en uttalelse fra kommunen, der politikernes støtter bøndenes krav til et bedre jordbruksoppgjær enn det staten tilbyr. Oppropet sendes til regjering og storting.

Sunnmørsposten 19. mai: Sinte bønder i grøfta

Illsinte bønder i Ørsta plasserte torsdag ein traktor i grøfta, og gav regjeringa skulda. – Dei køyrer landbruket i grøfta, seier Geir Hole, leiar i Ørsta Bondelag, og er rasande på tilbodet som bøndene vart presentert i landbruksoppgjæret og som førte til brot i forhandlingane.

For å dra traktoren opp att hadde dei invitert ordførar Stein Aam frå Sp og Jostein O. Mo frå Ap til å hjelpe seg.

Storfjordnytt 19. mai: Også lokale bønder aksjonerte i dag

I dag, fredag, markerte bønder over heile landet si misnøye med landbrukspolitikken til regjeringa. Også lokalt samla bøndene seg for å seie kva dei synest om regjeringa generelt og staten sitt tilbod i jordbruksforhandlingane spesielt. I Valldal samla bøndene seg på kaia til markering, og i Eidsdal vart utkøyninga frå ferja og ut på fylkesvegen blokkert, slik at dei som køyrde av ferja vart ruta rundt Torebuda der det vanka både bringebærsaft, ost og andre godsaker. Mange hadde sympati for aksjonen, medan andre ikkje var fullt så positive. Alt i alt var bøndene nøgde med ettermiddagens aksjon.

Driva 20. mai: Bondelaga mener tilbudet er for dårlig - Vil ha et bedre løft

Bondelaga i Surnadal, Halså, Rindal og Todalen var samlet ved kulturhusplassen på Skei lørdag for å markere sine synspunkt. - Vi var samlet for en markering mot regjeringens landsbrukspolitikk. Tilbudet fra Staten mener vi er for dårlig. Formålet med arrangementet var å vise at det er oppslutning for jordbrukets krav, sier leder i Surnadal bondelag Sivert Mausest, til Driva. Ordføreren i Surnadal var til stede, samt Jenny Klinge. Rundt 150 personer kom innom og pratet over kaffen. - Vi snakket med folk og hadde plakater med litt forskjellige budskap, som "ikke la landet gro igjen".

NRK Møre og Romsdal 20. mai: Samlet støtte til bøndene

Et hundretalls personer møtte frem da Surnadal Bondelag arrangerte stand på Skei lørdag fra klokka 12 til 14. Målet var å samle sympati for kravet om mere landbruksstøtte fra Stortinget, sier leder Sivert Mausest. Aksjonen er et resultat av bruddet i landbruksforhandlingene tirsdag.

Møre-Nytt 20. mai: Lokale bønder protesterte mot Jon Georg Dale

Regjeringa set dei store bøndene opp mot dei små. Det er så kynisk at ein kan bli rasande. Geir Hole, bonde på Vartdal og leiar i bondelaget i Ørsta, tora mot regjeringa då bøndene i Ørsta aksjonerte ved E39 i Rystene torsdag ettermiddag. Ein traktor hadde vorte parkert godt ut i grøfta ved Europavegen med ei klar melding: «Regjeringa køyrer bøndene i grøfta».

Hjemmeside 20. mai: Mer enn bare blokader og traktorer

Eidsdal og Norddal Bondelag serverte lokal mat og drikke til de fergereisende. Bondelagene i Surnadal, Todalen, Halså og Rindal inviterte på kaffelag på plassen foran Kulturhuset på Skei. Markeringene som følge av bruddet i jordbruksforhandlingene er mer enn bare blokader og traktorer.

I pressemeldingen og invitasjonen som Sivert Mausest, leder i Surnadal bondelag, sendte ut fredag, skrev han at landbruket på Indre Nordmøre inviterer alle venner av landbruket til markering på Skei lørdag klokka 12–14. – Landbruket måtte bryte forhandlingene med staten fordi regjeringa viser manglende vilje til å følge opp landbrukspolitikken som Stortinget har vedtatt. Derfor aksjoneres det nå over hele landet. Bondelagene i Surnadal, Todalen, Halså og Rindal inviterer derfor til en felles markering på plassen foran Kulturhuset på Skei. – Her er alle vel møtt, uansett hvilken tilknytning en har til landbruket. Matproduksjon angår oss alle, sier Mausest. Det blir servert gratis bakels, kaffe og diverse andre produkter.

Trollheimsporten.no skrev 20. mai dette i sin omtale av arrangementet:

Det var strålende sol og trivelig stemning da bondelagene i Surnadal, Rindal og Halså samlet seg til en felles markering på Skei lørdag. Både heltidsbønder, deltidsbønder, politikere og mange andre var innom for å vise sin støtte, ta en kopp kaffe og slå av en prat.

Surnadal Bondelag, Todalen Bondelag, Rindal Bondelag og Halså Bondelag sto sammen om denne markeringa mot Statens tilbud til bøndene i jordbruksoppgjøret. Mange medlemmer i Bondelaget hadde tatt seg en liten pause i våronna for å stille i stand kaffelag med nysteikte bakels på plassen foran Kulturhuset. De lokale bondelagene har bevisst valgt å markere sitt standpunkt på en fredelig måte.

Eidsdal og Norddal Bondelag takket folket for støtta

Eidsdal og Norddal bondelag stoppet fredag 19. mai fergetrafikken og takket folket for støtta i kampen for landbruk i hele landet. Alle reisende ble tilbudt lokal mat og drikke, samt nyttig informasjon omkring bruddet i jordbruksforhandlingene.

Maten smakte og de reisende hadde mange godord om måten bøndene viste seg fram på. Og de lovet videre støtte til de aksjonerende bøndene med hærfører Karl Inge Lilleås i spissen.

Møtte Arbeiderpartiet

Fylkesleder i Møre og Romsdal Bondelag, Oddvar Mikkelsen, deltok fredag 19. mai med orientering om jordbruksforhandlingene på ei samling som ordførere og varaordførere i Arbeiderpartiet i Møre og Romsdal hadde i Molde. En annen av innleiderne var Ap's stortingsrepresentant Helga Pedersen.

Starter ordføreropprop

Avisa Driva skrev 20. mai at Surnadal-ordfører Lilly Gunn Nyheim oppmoder alle landets ordførere til å støtte bøndene sitt krav om et bedre jordbruksoppgjør. Under eit møte mellom Ap-ordførarar og varaordførarar i Molde fredag, bestemte samtlege seg for å støtte vedtaket som surnadalsordføreren tok initiativet til. -

Alle Ap-ordførarane og varaordførarane i Møre og Romsdal var samla i Molde for å møte Helga Pedersen. I bilen på veg til Molde snakka eg med fylkesleiar Oddvar Mikkelsen i bondelaget på telefonen om jordbruksoppgjøret. Mikkelsen var også et ærend i Molde. Da han fekk høyre at vi var så mange Ap-politikarar samla, spurte han om å få komme til møtet vårt for å orientere litt om bakgrunnen for forhandlingsbrotet. Det fekk han sjølsagt. - Etter at han var ferdig med sitt innlegg var vi som var til stades alle enige om å slutte seg til uttalen frå kommunestyret i Surnadal. Vi startar no eit ordføraroppdrag der eg vonar ordførarar uansett partifarge blir med på oppmodinga om å gje bøndene betre oppgjør:

- Vi oppfordrer Stortinget til å komme landbruket mer i møte for å oppfylle intensjonen som Stortinget tidlegare har vedtatt, står det i ei pressemelding som ble sendt ut og underskrevet av Åse Kristin Ask Bakke, varaordfører i Sandøy kommune, Eva Hove, ordfører i Stordal kommune, Geir Leite, varaordfører i Skodje kommune, Jim-Arve Røssevoll, ordfører i Sula kommune, Bernhard Riksfjord, ordfører i Aukra kommune, Roger Osen, ordfører i Smøla kommune, Jon Aasen, fylkesordfører, Per Vidar Kjølmoen, fylkesleder i Møre og Romsdal Arbeiderparti, Lilly-Gunn Nyheim, ordfører i Surnadal kommune.

Støtte frå Ola T. Heggem

Tidligere statssekretær i Landbruksdepartementet, Rindals-ordfører Ola T. Heggem (Sp), ga i et intervju i Trollheimsporten.no landbruksorganisasjonene sin fulle støtte, der han stilte opp sammen med leder og styremedlemmer i Rindal Bondelag.

Over hele landet aksjonerer bønder nå i protest mot Statens tilbud. I Rindal har det gått fredelig for seg. Rindal Bondelag sine medlemmer har hengt opp plakater, og de har vært innom dagligvarebutikkene og satt klistremerker med "La oss lage maten din" på norskproduserte matvarer som melk, kjøtt, brød og grønnsaker.

Romsdals Budstikke 20. mai: Lien: – Gi bøndene mer. Nesvik: – Drøyt magemål

Bøndene har brutt med staten i jordbruksforhandlingene. – Jeg skjønner bøndene. De fortjener mer penger, sier Geir Inge Lien (Sp). – Magemålet til bøndene er vel drøyt, svarer Harald Nesvik (Frp).

Hjemmeside 19. mai: Blokkerte Asko i Molde og Sula

Møre og Romsdal Bondelag blokkerte i morgentimene fredag 19. mai lagrene til Asko i Årødalen i Molde og H. I. Gjørtz i Sula utenfor Ålesund. Med traktorer og 15 bønder på hvert sted var det full stopp i utkjøringen av mat til dagligvarebutikkene i tre timer.

På grunn av bruddet i jordbruksforhandlingene tirsdag ble det gjennomført blokader av lagrene til de tre dagligvarekjedene Rema, Coop og Norgesgruppen, totalt 25 lager over hele landet. To av disse var i Møre og Romsdal. Blokaden ble etablert kl 06.00, og avsluttet etter tre timer kl 09.00.

Blokadeansvarlig ved H. I. Gjørtz i Sula var fylkesstyremedlem Odd Bjarne Bjørdal, Ørsta, mens nestleder Gunnhild Overvoll hadde hovedansvar for kommunikasjon utad. Til blokaden her kom det bønder fra Giske, Skodje, Ørsta, Ørskog og Stranda.

Ved blokaden av anlegget til Asko i Molde var fylkesstyremedlem Vegard Smenes blokadeansvarlig, og fylkesleder Oddvar Mikkelsen tok seg av henvendelser fra media. Her stilte det opp bønder fra Molde, Fræna, Gjemnes og Averøy. NRK Møre og Romsdal sendte direkte fra Årødalen med flere innslag og intervjuer mellom kl. 06 og 09 på både lokalradioen og NRK sentralt.

NRK Møre og Romsdal 19. mai: Bøndene blokkerte utkjøring av mat

Bøndene aksjonerer flere plasser i fylket i dag, og i morgentimene samlet en gjeng seg ved ASKO sitt engroslager i Årødalen i Molde. Målet er å blokkere utkjøringen av mat til dagligvarebutikkene. Før bøndene hadde rukket å stille seg opp utenfor ASKO i dag, var selskapets transportbiler allerede på veien. Det gjør imidlertid ikke aksjonen mislykket, sier lederen i Møre og Romsdal Bondelag, Oddvar Mikkelsen. – Nei, det er ikke det. Det viktigste for oss er å synliggjøre at vi er misfornøyd med staten sitt tilbud i jordbruksoppgjøret. Bøndenes aksjon over hele landet ble avsluttet klokken 09.00 fredag

Romsdals Budstikke 19. mai: Bonde-aksjonen avsluttet – også i Molde

Bønder blokkerer utkjøringen av varer fra ASKO-sentralen i Molde. Aksjonen er landsomfattende og startet klokka seks fredag morgen. ASKO's lastebiler fikk kjøre inn til lasterampene, men ingen fikk kjøre ut igjen av området. Politiet var til stede på flere av aksjonsstedene, men ikke i Molde, opplyser operasjonssentralen for Nordmøre og Romsdal til Rbnett.

Sunnmørsposten 19. mai: Coop: Forbrukerne ikke rammet av bondeaksjonen

(NTB-melding med bilde fra blokaden til bøndene ved H. I. Gjørtz Sønner på Sula)

Bøndenes protestaksjon mot landbruksoppgjøret varte i tre timer fredag morgen, men får ikke konsekvenser for vareleveringen til matbutikker landet rundt.

– Blokaden varte i tre timer, og vi fikk en del biler ut før portene ved varelagrene ble stengt. Mens blokaden pågikk fortsatte vi å jobbe med å klargjøre ordrene til butikkene. Vi fikk fylt en del lastebiler, mens varer som ikke kunne stå i bilene ble klargjort inne på fryselagrene. Etter at blokaden ble hevet klokken 9, har bilene kjørt ut fortløpende, sier kommunikasjonssjef Harald Kristiansen i Coop Norge til NTB.

Pressemelding 24. mai 2017: 60 møringer i bondetoget i Oslo

En delegasjon på 60 bønder og bygdefolk fra nesten alle kommuner i Møre og Romsdal satte sammen med vel 4000 andre fra hele landet sitt preg på Oslo sentrum 23. mai i "Opptog for norsk landbruk".

Tirsdagens markering var et stort og kraftfullt Bondetog for norsk landbruk og norsk matproduksjon, og hadde ifølge Oslo politidistrikt en tilslutning fra nesten 4000 bønder og venner av norsk landbruk gjennom Oslos bygater.

- Ni av ti ønsker et landbruk av samme omfang som i dag. Men trygg, norsk kvalitetsmat er ingen selvfølge. Skal vi fortsatt ha matproduksjon over hele landet må det være lønnsomt å bruke matjorda der den er. Bedre inntektsmuligheter for bonden er det viktigste virkemiddelet for å ta vare på mangfoldet i norsk landbruk og den norske kvalitetsmaten. Likevel tilbyr regjeringa jordbruket lavere inntektsvekst enn andre grupper, sier fylkesleder Oddvar Mikkelsen i Møre og Romsdal Bondelag om bakgrunnen for at tusenvis av bønder og andre med hjerte for norsk landbruk samlet seg i tog til Stortinget.

Bakgården i Landbrukskvartalet på Grønland var mer enn full da bønder fra hele landet. Her var det program med oppvarming, appeller, allsang og underholdning, før toget satte seg i bevegelse via Karl Johan til Stortinget. Bønder og bygdefolk fra omtrent alle kommuner i Møre og Romsdal var representert med plakater i toget.

I det timeslange programmet foran Stortinget var det appeller og underholdning av programleder Aasmund Nordstoga, SVER, Sigrid Moldestad, Ravi og Kristiansunds Frode Alnes. Også landbruksminister Jon Georg Dale talte utenfor Stortinget, men fikk «rødt kort» av de demonstrerende bøndene og bondesympatisørene før hele arrangementet ble avsluttet av leder i Norges Bondelag, Lars Petter Bartnes.

(Pressemelding og bilde sto på trykk i nettavisene 24. mai til Sunnmørsposten, Romsdals Budstikke, Sunnmøringen, Tidens Krav, og i flere papiraviser som Bygdebladet, Aura Avis, Vestlandsnytt)

NRK Møre og Romsdal 23. mai: Til Oslo for å aksjonere

Mellom 70 og 80 bønder og tillitsvalde frå landbruksorganisasjonane i Møre og Romsdal dreg til Oslo i dag for å aksjonere framfor Stortinget. Reiser du med morgonflya til Oslo frå Ørsta/Volda, Ålesund, Molde og Kristiansund er sjansen stor for at du har reisefølge med bønder i aksjonshumør. Det er brot i jordbruksforhandlingane, og no reiser bøndene til Oslo for å markere seg.

Bypatrioten.com/byblogg - Ålesund 23. mai: Ung hipsterbonde til Oslo for å protestere

Ørjan Stenerud er 29 år og storbonde fra Godøya. I dag er han i Oslo for å vise styrke sammen med resten av landets bønder.

Regionavisa 23. mai: Lokale bønder i storaksjon i Oslo: – Topp for samholdet!

– Dette er bra for samholdet i ei pressa næring: Her er stor stemning, og vi er rundt 4000 bønder frå heile landet som akkurat no er på veg opp mot Stortinget! Det fortel Knut Hustad frå Hjørundfjord Bondelag. Det vil seie – han må nesten rope i telefonen for at vi skal oppfatte kva han seier. I bakgrunnen syder folkelivet, og det blir slått taktfast på kubjeller.

DRIVA 23. mai: Kjemper for likhet: Bønder demonstrerte i Oslo.

Bønder fra hele landet var samlet til aksjoner i Oslo i dag. De kjemper for et bedre landbruksoppgjør enn de 410 millioner kroner staten har tilbudt. Bøndene mener jordbruksoppgjøret ikke har den profil stortinget legger opp til i sin landbruksmelding, nemlig en styrking av små og mellomstore bruk. Med på demonstrasjonen i Oslo var leder i Møre og Romsdal Bondelag Oddvar Mikkelsen (bildet).

Åndalsnes Avis 25. mai: Markerte seg i Oslogatene

– Godt å se det store engasjementet, sier Stig Brøste, nestleder i Rauma Bondelag – Jeg føler at det er viktig at vi er representert på markeringer som dette, Det gir inspirasjon å se at landbruket står samlet, sier Stig Brøste til Åndalsnes Avis. Nestlederen i Rauma Bondelag var ikke tung å be da han fikk forespørsel om han var interessert i å være en del av den store delegasjonen til Møre og Romsdal Bondelag i hovedstadsgatene. De har hatt for vane å stille mannsterke på tidligere aksjoner.

MøreNytt 26. mai: Ørsta-bønder i byen: Markerte misnøye

Bildetekst: Kjentfolk: Dei er usamde om saka, men gjensynsgleda var stor då Odd Bjarne Bjørdal og Knut Hustad møtte statsråd Jon Georg Dale i Oslo. Foto: Svein Halvor Moe

OSLO: Bønder frå Ørsta markerte misnøye med regjeringa sin landbrukspolitikk i hovudstaden. – Eg hadde helst sett at denne aksjonen var unødvendig, men eg er samd i at det var på sin plass å markere misnøye så lenge vi ikkje får gjennomslag for krava våre, sa Odd Bjarne Bjørdal.

Han er styremedlem i Møre og Romsdal Bondelag, og bonde i Hjørundfjord.

SAK 22/2017: Arbeidsplan for fylkeslaget høsten 2017, og tiltak og aktiviteter fram mot valget 11. september

Vedlegg: Tiltak og aktiviteter fram mot valget 11. september 2017 vedtatt av styret i Norges Bondelag 22. mai 2017

Vedtak: Tiltak og aktiviteter som ble drøftet på styremøtet gjennomføres.

Saksutredning:

Styret i Norges Bondelag behandlet 22. mai tiltak og aktiviteter fram mot valget 11. september 2017, og gjorde slikt vedtak:

For det videre arbeidet fram til Stortingsvalget 11. september settes opp følgende målsetting: Partienes landbruks- og matpolitikk skal ha betydning for hvordan folk stemmer.

Det arbeides etter følgende strategier:

- Løfte mat og landbruk som sak i valgkampen gjennom tiltak, arrangementer og utspill
- Synliggjøre og klargjøre politiske skillelinjer
- Mobilisere til valgdeltakelse

Tiltak og aktiviteter som skissert i saksframlegget gjennomføres.

Valgkampen blir tradisjonelt preget av nasjonale saker og nasjonale politikere på rundturer. Lokale saker er i varierende grad framtrepende. Det er lite om landbruk i media.

Fylkeslaget har ved tidligere valg sendt fylkesbrosjyre og brev med viktige saker i landbruket til listetopper i alle partier.

Møre og Romsdal Bondelag har deltakelse på:

- **24.-26. august: Matfestivalen i Ålesund** (Det holdes planleggingsdag 9. juni om arr)
- 1.-3. september: Dyregod-dagane, Batnfjordsøra, Gjemnes
Landbruksministeren sagt ja til å åpne arr fredag + delta på skoledag for ungdommen fredag. I tillegg undersøke om han vil delta på debatt med andre politikere.

Aktuelle tiltak som kan gjennomføres i valgkampen av fylkeslaget og av lokallagene:

- Agendamøte på Stranda 13. juni - Verdien av norsk mat

Andre aktiviteter i fylkeslaget utover høsten 2017:

- Mediekurs
- Samling for unge bønder
- Felles styremøte med Akershus - dato ikke avklart

Kommentert i styret:

- Norges Bondelag vil før valget presentere partienes syn på landbrukspolitikken
- Lokallagene og fylkeslaget i Bondelaget være positiv til forespørsler fra politiske partier om å delta på arrangement, invitere til gardsbesøk. Fylkeslaget har fått forespørsel fra ungdomspolitikere.
- Oppfordre til å skrive leserinnlegg
- Åpen Gard skaper positivitet om næringa. «Mini Åpen gard»-opplegg / «besøk en gard nær deg» kan være enklere for lokallagene å gjennomføre. Andre aktiviteter kan inviteres til: deltakelse på sauesanking, småoppgaver på garden, jage inn kyr.....
- Lokallagene bør delta på bygdedager m.m.
- Sende ut oppfordring til lokallagene om å få til aktiviteter i månedskiftet august/september.

- Video på ferjene – undersøke hva det vil koste. Jfr landbruksmeldinga. Vise ansikter til bønder, landbruksbilder.
- Bondelagene på Vestland fylke bør ta initiativ overfor NRK om å lage debattsending om Vestland jordbruket, og små og mellomstore bruk. Dette bør være en nasjonal debatt som holdes på Vestlandet. Forslag Ørsta Volda - landbruksminister Dale er derfra.
- Fylkeslaget bør ha hovedfokus på å få til god deltakelse og gode arrangement på Matfestivalen og Dyregoddagene.

SAK 23/2017: Årsmøtet i Norges Bondelag i Sarpsborg 14.-15. juni

Vedlegg: Alle dokumenter legges fortløpende ut her: <https://www.bondelaget.no/arsmotet2017/>

Vedtak: Styret og utsendingene har diskutert sakene som skal opp på årsmøtet. Styret vil arbeide videre med å fremme de sakene og ved utsendingene i samsvar med det som kom fram i styrets drøfting.

Saksutredning:

Norges Bondelags årsmøte holdes på Quality Hotel & Resort i Sarpsborg 14. – 15. juni 2017. Årsmøte starter onsdag 14. juni kl 08.30 og avsluttes kl 16.30 den 15. juni.

Utsendinger fra Møre og Romsdal er foruten fylkesleder Oddvar Mikkelsen de årsmøtevalgte utsendingene Gunnhild Overvoll, Petter Melchior, Vegard Smenes, Odd Bjarne Bjørdal, Marte Halvorsen og Grete Skar Misfjord (møter som vara for Tore Våde).

Arnar Lyche møter som organisasjonssjef. Arne Magnus Aasen, Tingvoll, deltar som ordstyrer i årsmøtet. Oddveig Gikling-Bjørnå, Sunndal, møter fra Nortura som styremedlem i Norges Bondelag.

Reisemåte og samkjøring for utsendingene ble avtalt på styremøtet. Avreise tirsdag ettermiddag/kveld 13. juni. Fylkesleder og org.-sjef reiser tidligere (representantskapsmøte tirsdag)

Sak 5 Generaldebatt:

Styret drøftet aktuelle saker som utsendingene vurderer å ta opp i årsmøtedebatten:

Sak 6 Årsmelding 2016:

Sak 7 Regnskap 2016:

Sak 8 Rammebudsjett og kontingent for 2018

Kommentert i styret: Kontingenten som personlig medlem bør ikke bli for dyrt.

Sak 9: Lovendringer

Innkommet sak fra Sør- og Nord-Trøndelag Bondelag

Sak 10: Instruks for valgmemnda

Sak 11: Aktuell debatt

Sak 12 Innkomne saker

CRISPR teknologien. Fra Hedmark Bondelag

Sak 13, 14, 15, 16 og 17: Valg

Valgkomiteens innstilling.

SAK 24/2017: Oppnevning vararepresentant til styret i Landbruksselskapet

Vedlegg: Årsmelding 2016 og vedtekter

Vedtak:

Nestleder i Møre og Romsdal Bondelag oppnevnes som vararepresentant til styret i Landbruksselskapet i Møre og Romsdal.

Saksutredning:

10. mai ble det holdt møte i Landbruksselskapet i Møre og Romsdal på Fylkeshuset i Molde. Oddvar Mikkelsen møtte for Bondelaget. Det var vanlige årsmøtesaker som årsmelding, rekneskap m.m.

I vedtektene står det at styret i landbruksselskapet består av fylkesleder i M&R Bondelag, fylkesleder i M&R Bonde- og Småbrukarlag, en representant oppnevnt av M&R fylkeskommune og landbruksdirektøren. Hver deltakende organisasjon skal oppnevne en vararepresentant.

Etter årsmøtet 10. mai er alle deltakende organisasjoner bedt om å oppnevne vararepresentant.

Dette vervet bør følge verv i fylkeslaget, og ikke følge person. Ved skifte av fylkesleder eller nestleder i M&R Bondelag, skal dette meldes til Landbruksselskapet.

Møre og Romsdal Bondelag bør oppnevne den til enhver tid valgte nestleder som vararepresentant til styret i Landbruksselskapet.

SAK 25/2017: Fylkeslagets økonomi – rapport pr 31. mai 2017
--

Vedlegg: Regnskap mot budsjett og kommentarer.

Vedtak: Framlagt økonomirapport tas til orientering.

Saksutredning: Det er orientering i styremøtet om regnskapsrapport

Regnskap mai 2017	Regnskap		2017		Netto	Regnskap 2017
	2016	Inntekter	Kostnader			
Avdeling						
8101 Generelt	756 594	775 000	0		775 000	4 191
8103 Fylkesleder	-8 944	306 000	306 000		0	-74 949
8105 Opplæring tillitsvalgte	91 235	110 000	74 000		36 000	-18 757
8110 Styret	-408 060	0	350 000		-350 000	-131 672
8112 Leder møtet	-154 682	0	150 000		-150 000	-1 213
8113 Årsmøtet	-190 171	10 000	160 000		-150 000	-138 774
8119 Valgnemnda	-53 423	0	28 000		-28 000	-28 008
8120 Evaluering RMP	29 750	0	0		0	0
8122 Landbrukskonferansen	22 300	0	0		0	-110 862
8123 Matfestivalen	-798	0	0		0	0
8124 Gjødselhåndtering	-60	0	0		0	0
8125 Utadretta informasjon	-110 128	0	60 000		-60 000	-275
8126 Fortsatt gardsdrift	66 237	0	0			
8128 Bedre og økt beiting	0	0	0		0	-223 592
8129 Godt bondesamliv	-5 896	0	0		0	-56 670
8131 Støtte og gaver	-26 767	0	0		0	-300
8132 Unge bønder	5 921	0	0		0	0
8135 Møter og kurs.	-42 823	0	43 000		-43 000	-22 248
8136 Kurs- og arrangementsutg.	-35 496	0	30 000		-30 000	-39 043
8138 Gjernesprosjektet	14 650	0	0		0	0
8140 Aktive lokallagsmidler	128	150 000	150 000		0	-5 000
	-50 433	1 351 000	1 351 000		0	-847 172

Kommentarer:

Avdeling 8101 Generelt: Det vil bli overført kr 775 000 fra Bondelaget sentralt.

Avdeling 8103 Fylkesleder

Det vil bli overført kr 306 000 fra Bondelaget sentralt. Ingen reiseregninger er betalt i 2017.

Avdeling 8110 Styret: Vi mangler en del reiseregninger

Avdeling 8113 Årsmøtet: Vi har spart kr 11 226 i forhold til budsjett

Avdeling 8122 Landbrukskonferanse

Vi har søkt om kr 108 020 i tilskudd fra Landbruksselskapet..

Avdeling 8129 Godt bondesamliv

Vi søkte om kr 58 500 i tilskudd, men har fått innvilget kr 40 000 til arrangementet.

Avdeling 8136 Kurs- og arrangementsutgifter

Budsjett overskredet. Møtet på Stranda 6. februar kostet kr 32 637.

SAK 26/2017: Evaluering av RMP-ordningen

Tatt opp som ekstra vedtakssak i styremøtet - var satt opp som orienteringssak på saklista.

Vedtak:

Styret i Møre og Romsdal Bondelag tek evalueringsrapporten til orientering. Styret er positive til ordninga med tilskot til miljøvenleg spreining av husdyrgjødsel og ser at tilskotet har hatt effekt. Styret vil likevel peike på at datofristen 10. august vil føre til ei systematisk urettferdig ordning der det i ein del geografiske område vil vere muleg å søkje tilskot kvart år og i ein del område berre i år med spesielt tidleg slått gode vertilhøve etter 2. slått. Styret i Møre og Romsdal Bondelag ber om at det blir vurdert å endre kravet slik at det kan praktiserast ei meir fleksibel handtering av datofrist tilpassa vertilhøva. Færre vil da spreie i ugunstig ver for å halde datofristen. Ein kan og oppnå at det i dei fleste område i fylket i normale år kan vere råd å oppfylle krava dersom ein tilpassar drifta med stort nok lager og høveleg spreie- og transportutstyr.

Saksorientering:

Rådgiver Rose Bergslid orienterte styret om rapport og arbeidet med evaluering av RMP-ordninga. Rapporten er datert 19. oktober 2016, og utlevert til fylkesstyret på et tidligere møte.

Fylkesstyret vedtok i styremøte 16. april 2015 at på bakgrunn av innspill fra lokale Bondelag vil styret i M&R Bondelag ta initiativ til at ordninga med regionalt miljøprogram (RMP) blir evaluert. NORSØK, i samarbeid med Møre og Romsdal Bondelag, fikk høsten 2015 i oppdrag fra Fylkesmannen i Møre og Romsdal å evaluere tiltak 3.14 - «spreiing i vår/vekstsesong». Rådgiver ved fylkeskontoret, Rose Bergslid, som også har ei halv stilling ved NORSØK, utførte arbeidet med evalueringa. Det blei gjennomført en spørreundersøkelse i fem kommuner i fylket. Møre og Romsdal Bondelag bidrog med egeninnsats i arbeidet med undersøkelsen. Fylkesstyret i M&R Bondelag ga innspill til arbeidet.

Sammendrag av rapporten:

Nasjonale og regionale miljøprogram (RMP) er etablert for å styrke miljøarbeidet i jordbruket, samt synliggjøre jordbruket sin miljøinnsats.

Høstspredning av husdyrgjødsel er en viktig årsak til avrenning av nitrogen og fosfor fra jordbruket. Med ønske om å redusere andelen høstspredd husdyrgjødsel i fylket innførte Fylkesmannen i Møre og Romsdal en ny ordning i RMP med navn «spreiing i vår/vekstsesong» - tiltak 3.14, hvor bønder som sprer all husdyrgjødsel innen 10. august kan søke om tilskudd. Tiltaket ble innført i 2012. 40 % av tilskuddsmidlene i RMP brukes til dette tiltaket.

Det er gjennomført en evaluering av om tiltaket har hatt ønsket effekt. NORSØK har utført oppdraget i samarbeid med Møre og Romsdal Bondelag. 5 store landbrukskommuner ble valgt ut. I hver av disse kommunene ble landbrukskontorene, 10 bønder som søker på ordninga og 2 bønder (med stort driftsomfang) som ikke søker på ordninga intervjuet

Landbrukskontorene var svært godt fornøyd med tiltaket, og mente det har hatt en positiv effekt mht redusert avrenning. En del av bøndene har endra praksis for å bli berettiget tilskudd. Tiltakets største utfordring er at den er vanskelig å kontrollere tilfredsstillende.

Bøndene som deltok i undersøkelsen (både de som søkte på tiltaket og de som ikke gjorde det) var positive til ordninga. I forhold til investeringer var de opptatt av at tilskuddet måtte være langsiktig og forutsigbart.

For å søke tilskudd må all utkjøring av husdyrgjødsel fra foretaket være avslutta innen 10. august. Hvorvidt denne fristen er riktig var det punktet i undersøkelsen som engasjerte bøndene mest. Bønder som ikke sprer gjødsel etter 2. slåtten syntes naturlig nok fristen var grei. For dem kunne fristen like gjerne vært 15. juli. For mange av bøndene som er avhengig av å spre gjødsel etter 2. slåtten var fristen et diskusjonstema. Mange mente den burde vært noen dager seinere, og i tillegg litt mer fleksibel i forhold til været. Ørskog bondelag har sendt innspill til årsmøtet i Møre og Romsdal Bondelag (2014) om at regelverket bør justeres i forbindelse med fornying

av eng. De foreslår at frist for spredning av husdyrgjødsel bør forlenges til 20.8., når/hvis gjødsla blir nedmolda og arealene isådd omgående.

Den største utfordringa for dem som ikke søker på tiltaket er manglende lagerkapasitet. Det bør vurderes en større satsing på lagerkapasitet/satellittlager/bruk av tomme lager, i tillegg til at det bør gjøres et forsøk på å optimalisere gjødselloistikken i mange bygder.

Konklusjoner i rapporten:

Gjennomførte intervju med bønder og landbrukskontor viser at tiltaket har hatt ønsket effekt, det vil si redusert høstspredning av husdyrgjødsel. Tiltaket har ført til at mange bønder har gjort endringer i sin gjødselpraksis slik at spredning av husdyrgjødsel etter 10. august ikke lenger er nødvendig. Typiske endringer har vært at tidlig gjødselkjøring prioriteres høyere, lagerkapasiteten er utvida og spredekapasiteten er blitt større. 40 % av bøndene som deltok i undersøkelsen – og som søker på tiltaket - har ikke hatt behov for å endre sin gjødselpraksis. Typisk for disse bøndene er at de ikke har behov for å spre gjødsel etter 2. slått.

Forutsigbarhet i ordninga opptar mange av dem som har gjort investeringer eller som vurderte å gjøre investeringer for å bli tilskuddsberettiget.

Den største utfordringa for at en enda større andel av husdyrgjødsla i fylket skal bli spredd i vekstsesongen er lagerkapasitet. Det bør vurderes en større satsing på lagerkapasitet/satellittlager/bruk av tomme lager i tillegg til at det bør gjøres et forsøk på å optimalisere gjødselloistikken i mange bygder. Dersom bønder i større grad samarbeider om hvem som kjører hvor kan man spare mye tid og kjøring.